

programa-innovatsiinogo-rozvitku-ekonomiki-nimechchini-strategiya-visokih-tekhnologii-go-an.

3. Старокадомский Д. Л. Инновационная политика Германии: достижения и проблемы лидера Европы / Д. Л. Старокадомский, А. С. Малышев // Наука та інновації. - 2008. - Т. 4, № 1. - С. 107-114.

5. Тенденции в экономике ФРГ // Экономика и управление в зарубежных странах: информац. бюл. ВИНТИ. - 2000. - № 6. - С. 21-25.

6. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/наука_в_німеччині.

7. Офіційний портал Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/september08/6.htm>.

8. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.Statinfo.biz>.

9. Innovationskreis berufliche Bildung [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bmbf.de/de/6190.php.

10. Hochschulpakt 2020 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bmbf.de/de/6142.php.

11. Ausbildungsoffensive [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bmbf.de/de/ausbildungsoffensive.php.

Надійшла до редколегії 20.01.2014

УДК 338.24

Д. О. Ручаєвський

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Проведено стратегічний аналіз дійсного стану гірничо-металургійного комплексу. Застосовано два види стратегічного аналізу: SWOT-аналіз та стратегічний галузевий аналіз М. Портера. За результатами аналізу формалізовано сильні та слабкі сторони гірничо-металургійного комплексу України.

Ключові слова: стратегічний аналіз, гірничо-металургійний комплекс України, види стратегічного аналізу.

Проведен стратегический анализ современного состояния горно-металлургического комплекса. Применены два вида стратегического анализа: SWOT-анализ и стратегический отраслевой анализ М. Портера. В результате проведения стратегического анализа формализованы сильные и слабые стороны горно-металлургического комплекса Украины.

Ключевые слова: стратегический анализ, горно-металлургический комплекс Украины, виды стратегического анализа.

The strategic analysis of a today's condition of mining and metallurgical complex is carried out. Two types of the strategic analysis are applied: SWOT analysis and M. Porter's strategic industry analysis. As a result of carrying out the strategic analysis strong features and weaknesses of

mining and metallurgical complex of Ukraine are formalized.

Key words: strategic analysis, mining and metallurgical complex of Ukraine, types of the strategic analysis.

Вступ. Теорії та практиці стратегічного аналізу стану металургійного комплексу присвячено багато зарубіжних фундаментальних досліджень. Зокрема, це питання вивчали: Г. Александер, Дж. Бейлі, В. Берне, З. Боді, Ю. Брігхем, Дж. Ван Хорн, М. Д. Джонк, Г. Марковіц, М. Мілер, Ф. Модільяні, П. Самуельсон, Д. Тобін, П. М. Хавранек, Е. Хелферт, У. Шарп. В Україні дану проблему досліджували такі вчені: О. І. Амоша, І. А. Бланк, Л. М. Борщ, В. В. Вітлинський, О. С. Галушко, К. Ф. Ковальчук, С. В. Максимов, В. П. Савчук, В. Я. Плаксієнко, М. Г. Чумаченко та ін.

У роботах даних авторів не достатньо розглядалися особливості діяльності українських металургійних підприємств під час світової економічної кризи та у післякризовий період.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення стану металургійної галузі, розкриття її проблем у контексті післякризового відновлення вітчизняної економіки, проведення стратегічного SWOT-аналізу.

Результати. Підприємства гірничо-металургійного комплексу, як відомо, займають особливе місце в економіці України:

- по-перше, цей комплекс, насамперед металургійна галузь, забезпечує абсолютний пріоритетний компонент в експорті України;

- по-друге, гірничо-металургійний комплекс забезпечує значний внесок у формування валового внутрішнього продукту країни;

- по-третє, в багатьох випадках окремо взяті підприємства комплексу є ключовими роботодавцями (ситуація моносонії на ринку праці) в певних містах та «донорами» щодо відповідних місцевих бюджетів (зокрема, лише в Дніпропетровській області можна назвати такі міста, як Нікополь, Орджонікідзе, Марганець, Новомосковськ, Павлоград) [1].

Відкритість української економіки формує її суттєву залежність від конкурентоспроможності українських підприємств на світових ринках. Умови зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств гірничо-металургійного комплексу, насамперед металургійної галузі, постійно змінюються, постійно відбуваються зміни в співвідношенні «шанси - ризики», як одна з основних характеристик зовнішнього середовища функціонування підприємства [2].

Для забезпечення конкурентоспроможності великого значення набувають правильні стратегічні підходи до управління підприємством, якість стратегічного аналізу та відповідної подальшої операційної діяльності менеджменту підприємства. Так, на нашу думку, треба об'єктивно визнати, що недостатній рівень стратегічного аналізу в гірничо-металургійній галузі на окремо взятих підприємствах цієї сфери призвів до того, що друга хвиля рецесії 2012-2013 років (перша – 2008 рік) практично не прогнозувалася, не передбачалася українськими металургійними підприємствами, унаслідок чого рівень ризикового забезпечення виявився недостатнім. Втрати цих підприємств можуть розглядатися як доволі висока плата за недооцінку аналітичної роботи, стратегічних розробок для своєї сфери діяльності.

В табл. 1 показані результати стратегічного SWOT-аналізу, проведеного в узагальненому вигляді для українських металургійних підприємств.

Таблиця 1

Узагальнений SWOT-аналіз для українських металургійних підприємств-експортерів*

Зовнішні фактори	Можливості	Загрози
	Цявність великого світового ринку металургійної продукції. Існування значних потреб світової економіки у майбутньому щодо металургійної продукції	Формування тенденції до несприятливої ринкової кон'юнктури. Домінування цілової конкуренції. Формування глобальних суб'єктів пропозиції конкурентів. Протекціоністські заходи з боку національних урядів. Зростаюча використання замішників
Внутрішні фактори	Сильні сторони	Слабкі сторони
	Наявність комплексної сировинної бази. Територіальна збалансованість розміщення сировинних джерел. Великий досвід роботи на світових ринках. Низька вартість робочої сили	У цілому невисокий технологічний рівень виробництва. Висока зношеність обладнання. Висока енергоємність виробництва. Певний консерватизм у менеджменті. Обмеженість внутрішніх джерел інвестування

* складено автором

Зазначимо, що груповий SWOT-аналіз може бути доволі коректною формою аналізу. В чомусь він подібний до загальногалузевого аналізу М. Портера – «аналізу п'яти сил» (рисунк).

Модель стратегічного галузевого (ринкового) аналізу М. Портера

Так, загрози від виробників товарів-субститутів у схемі М. Портера стають для підприємств-виробників металевих труб реаліями у вигляді виробників полімерних труб, які активно розширюють збут своєї продукції [1]. При цьому зрозуміло, що кожне окремо взяте металургійне підприємство має свої особливості функціонування, певну специфіку умов свого ринкового становища. Але водночас можна передбачити, що всі підприємства галузі мають дуже багато спільних рис, характерних для їх ринкової ситуації та діяльності в цілому. При цьому макроекономічні, глобальні компоненти є багато в чому вирішальними для поточного та перспективного стану цих українських товаровиробників.

Результати, показані в табл. 1, є, з одного боку, підсумками особистих досліджень автора, а з іншого - вони ґрунтуються на опитуваннях менеджерів металургійних підприємств Дніпропетровської області, проведених в рамках дослідження проблеми стратегічної конкурентоспроможності українських металургійних підприємств. Очевидними, на нашу думку, є серйозні виклики і загрози, які формуються на зовнішніх ринках для підприємств гірничо-металургійного сектора України (рисунок).

1. Загроза зниження рівня конкурентоспроможності за собівартістю продукції. Собівартість товарної продукції в металургійній галузі залежить: від вартості сировини; вартості доставки сировини; вартості електроенергії; вартості збуту готової продукції тощо. В глобальній економіці особливого значення для собівартості та конкурентоспроможності набуває фактор масштабу діяльності. Китайські конкуренти в металургійній та інших сферах небезпечні для інших операторів ринків насамперед за рахунок експансіоністського використання «ефекту масштабу». Дані табл. 2 [2] свідчать, зокрема, про те, наскільки широку, масштабну платформу конкурентоспроможності створили китайські виробники металургійної продукції – їх частка на світовому ринку цього товару перевищує 40%. Остання цифра є свідченням досягнення великого потенціалу китайських товаровиробників для отримання конкурентних переваг від «ефекту масштабу», іншими словами – для отримання довгострокових переваг за собівартістю, за ринковими цінами реалізації продукції. Враховуючи конкурентні тенденції на світовому ринку металопродукції, ціновий фактор набуває все більшого значення для успіху.

Таблиця 2

Найбільші виробники сталі (за країнами), 2012 р.*

Місце в рейтингу	Країна	Обсяги виробництва, млн т	Зростання/Скорочення порівняно з попереднім роком, %	Питома вага країни у світовому виробництві, %
1	Китай	716,50	2,07	46,32
2	Японія	107,20	-0,37	6,93
3	США	88,70	2,66	5,73
4	Індія	77,60	5,58	5,02
5	Росія	70,40	2,18	4,55
6	Південна Корея	69,10	0,88	4,47
7	Німеччина	42,70	-3,61	2,76
8	Туреччина	35,90	5,28	2,32
9	Бразилія	34,50	-1,99	2,23
10	Україна	33,00	-6,52	2,13
11	Інші країни	271,20	-3,28	17,53
	Всього у світі	1546,8	0,69	100,00

* складено автором за звітом Worldsteel [4]

2. Загроза вживання відкритих та прихованих протекціоністських заходів з боку тих національних урядів, на ринки країн яких експортується продукція українських металургійних підприємств. Відкритий протекціонізм небезпечний, становить певний дисонанс щодо правил Всесвітньої організації торгівлі, підписаних урядами всіх країн, оператори яких представлені на світовому ринку металургійної продукції. Нетарифні методи захисту ринку, прихований протекціонізм створюють дещо іншу ситуацію щодо сприйняття регулювання ринкового середовища. Так, значно поширена практика квотування імпорتنних поставок (її, зокрема, застосовують Європейський Союз, Росія та ін.), посилення антидемпінгового законодавства та відповідних судових переслідувань, а також

інші заходи, до яких на макроекономічному рівні вдаються уряди для захисту внутрішніх товаровиробників металургійної продукції.

3. Подальше посилення конкуренції на світовому ринку металургійної продукції, пов'язане з тенденцією до скорочення його місткості [3; 5]. Зазначимо, що з погляду стану кон'юнктури світового ринку металургійної продукції, у функціонуванні світового виробничого гірничо-металургійного комплексу можна в останнє десятиріччя виділити такі етапи:

- традиційних тенденцій – рівень використання світових виробничих потужностей на рівні приблизно 85% (до 2003 р.);

- металургійного буму – рівень використання світових виробничих потужностей на рівні приблизно 95% (2003-2008 рр.);

- металургійного спаду – рівень використання світових виробничих потужностей на рівні приблизно 80% (з кінця 2008 р.). Очевидним є входження світового ринку металургійної продукції в нову фазу – несприятливої кон'юнктури для виробників цієї продукції. Спостерігається суттєве зниження цін. Цінова конкуренція стає основною формою суперництва, захисту або розширення своєї частки ринку.

Висновки. Стратегічний аналіз має бути основою для подальшого прийняття (коригування), розгортання відповідних корпоративних стратегій та операційних процесів для їх реалізації на рівні підприємств, галузі та уряду в цілому. На нашу думку, майбутня конкурентоспроможність продукції українського гірничо-металургійного комплексу на світових ринках вирішальною мірою буде залежати від здатності власників і менеджерів цих підприємств контролювати собівартість товарної продукції, знаходити шляхи її мінімізації.

Бібліографічні посилання

1. **Воробйов С. Л.** Пріоритети та інструменти модернізації металургійної галузі України / С. Л. Воробйов, О. В. Собкевич // Стратегічні пріоритети: науково-аналіт. щокварт. зб. Нац. ін-ту стратег. дослідж. – К., 2012. - №4 (25). - С. 118-124
2. **Грищенко С.** Українська металургія – 2008: успішний старт, криза та її уроки / С. Грищенко // Дзеркало тижня. – 2009. – 14 берез. - №9.
3. **Мазур В. Л.** Потенціал гірничо-металургійного комплексу України в умовах зростання вартості енергоносіїв (економічний аспект проблеми) / В. Л. Мазур, А. К. Голубченко // Металург. и горноруд. пром.-сть. – 2006. - №6.
4. Портал всесвітньої асоціації Worldsteel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldsteel.com.
5. **Зиновьева Н. Г.** Черная металлургия Китая усиливает давление на мировой рынок / Н. Г. Зиновьева, Ю. В. Иванова // Бюл. науч.-техн. и эконом. информ. «Черная металлургия». – 2006. - №9.

Надійшла до редколегії 13.01.2014